

6. Самойленко П. В. **Методика навчання хімії: навчально-методичний комплект**. Чернігів : Десна Поліграф, 2020. 320 с.
7. Yulianti E. The role of inquiry-based interactive demonstration in science learning. // **Journal of Science Education Research**. 2018. Vol. 1. No. 1. P. 1–7.
8. Величко Л. Формування природничо-наукової компетентності учнів гімназії у навчанні хімії: методичний посібник / Величко Л., Крамаренко І., Лашевська Г., Вороненко Т. – Київ: Педагогічна думка, 2025. – 134 с.
9. Orosz G., Toth Z. Guided inquiry-based learning in secondary-school chemistry: fostering scientific reasoning // **Chemistry Education Research and Practice**. 2023. Vol. 24. P. 573–585.
10. Gomez M. J. The impact of inquiry-based learning in science education: a systematic review of student engagement and achievement // **Education Sciences**. 2025. Vol. 15. No. 3. Article 334.
11. Arsyad M., Guna S., Barus S. Enhancing chemistry education through problem-based learning: analyzing student engagement and critical thinking // **Journal of Science Education Research**. 2024. Vol. 8. No. 2. P. 45–58.
12. Sutrisno, Retnosari R., Widarti H. The effects of inquiry-based learning strategy on chemistry students' conceptual understanding and science process skills // **International Conference on Learning Innovation Proceedings**. 2018. P. 154–160.
13. Ibnu S. The effectiveness of inquiry-based learning for improving higher-order thinking skills // **European Journal of Educational Research**. 2020. Vol. 9. No. 3. P. 1347–1358.
14. Григорович О. В., Недоруб О. Ю. Хімія: підручник для 9 класів закладів загальної середньої освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2026. 272 с. : іл.

Медіаосвітній потенціал підручника для 5 класу закладів загальної середньої освіти «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної) авторів Т. О. Яценко, В. І. Пахаренка, О. А. Слижук, І. А. Тригуб

*Галина Дегтярьова,
доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри сучасних методик навчання
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»,
metukrlit@gmail.com*

Актуальність. Сучасні реалії вимагають переосмислення традиційних підходів до викладання літератури, зокрема української та зарубіжної, а також акцентують увагу на важливості медіаграмотності у школярів. Це потребувало проведення реструктуризації змісту цих навчальних дисциплін шляхом об'єднання їх в один «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)». Як показав час, такий підхід сприяє систематизації знань, усуненню застарілих і другорядних елементів, забезпечує більш цілісне розуміння літературних процесів через інтеграцію матеріалу та появу медіаосвітнього компоненту.

Розроблена на основі Державного стандарту базової загальної середньої освіти (2020) модельна навчальна програма (МНП) «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» для 5–6 класів (2021) спрямована на розв'язання перелічених вище завдань і відкриває широкі можливості для виявлення творчої ініціативи вчителя щодо досягнення основних очікуваних результатів навчання, орієнтує його на таку систему вивчення творів української та зарубіжних літератур, яка би розвивала в учнів-підлітків інтерес до художньої літератури та інших видів мистецтва, сприяла

формуванню світогляду, національної свідомості, духовно-моральних цінностей, естетичних смаків, розвитку медіаграмотності, ключових компетентностей і наскрізних умінь школярів, зокрема наскрізного вміння «читати з розумінням».

У посібнику «Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти (5–6 класи)» наголошується на тому, що «види навчальної діяльності, визначені в програмах, містять завдання, які сприятимуть медіаграмотності учнів: пошук та опрацювання інформації відповідно до поставленого завдання; добір інформації на визначену тему; збереження інформації; використання інформаційних джерел у процесі виконання домашнього завдання, підготування проєкту тощо. Один із видів діяльності, що повторюється для багатьох тем, – критичний аналіз інформації; визначення в повідомленнях важливих і другорядних деталей. Дуже важливі завдання на кшталт «передання змісту фрагмента тексту одним реченням», «формулювання теми та ідеї почутої інформації», що формують вміння декодувати медіатексти. Наявні й інші завдання, які формують медіаграмотне учнівство, – розрізнення нової та відомої інформації; передавання/відтворення її графічно (карти, схеми, плани, моделі тощо) чи образно (малюнок); добір і демонстрування зразків різних видів інформації» [5].

Як зазначає одна з авторок МНП на 5-6 класи Т. О. Яценко [6], програма зорієнтована на компетентнісне навчання літератури, що досягається шляхом розкриття можливостей предметів шкільного літературного курсу для формування читацької та ключових компетентностей учнів, і побудована за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо презентації письменницьких персоналій у межах кожного тематичного розділу.

Інтегровані медіаосвітні аспекти в МНП «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» для 5–6 класів [4] насамперед стосуються таких видів навчальної діяльності, як обговорення прослуханих текстів/медіатекстів, виокремлення медіатекстів серед інших видів і створення власного медіатексту. Увагу також приділено формуванню умінь і навичок роботи з інформацією: використанню, структуруванню, аналізу, передаванню та трансформації, що сприятиме розвитку критичного мислення учнів.

Пропонований зміст «Інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної)» у 5-6 класах представлено на рис. 1.

Рис. 1. Зміст «Інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної)» для 5–6 класів

Мета статті – висвітлити спрямованість дидактико-методичного наповнення підручника для 5 класу закладів загальної середньої освіти «Література (українська та зарубіжна)», 2022, авторів Т. О. Яценко, В. І. Пахаренка, О. А. Слижук, І. А. Тригуб на реалізацію медіаосвітніх завдань, окреслених у Державному стандарті базової середньої освіти та МНП «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» для 5–6 класів.

Завдання – схарактеризувати медіаосвітні завдання, уміщені в підручнику для 5 класу закладів загальної середньої освіти «Література (українська та зарубіжна)», 2022, та згрупувати їх за видами діяльності.

Основний текст. Зауважимо, що зміст інтегрованого курсу літератур у 5 класі передбачає текстуальне вивчення художніх творів, а також творів, винесених на позакласне читання. У підручнику для 5 класів закладів загальної середньої освіти «Література (українська та зарубіжна)» (авт. колектив під кер. Т. Яценко) [2], вивчення творів супроводжується низкою рубрик, серед яких є такі, що спонукають дитину до пошукової діяльності та розвитку критичного мислення, наприклад, «Літературознавчий клуб», «Поміркуй!», «Читай і досліджуй!», «Підсумуй!». Звертаємо увагу на те, що вивчення кожного програмового твору завершується останньою рубрикою – «Читацьке дозвілля», зміст якої спрямовує учнівство до перегляду екранізацій літературних творів, прослуховування музичних композицій, віртуального відвідування музеїв, картинних галерей тощо, що спонукатиме їх до більш глибокого, усвідомленого розуміння художніх творів, які вивчаються текстуально. А якщо ми додамо завдання на аналіз, декодування, інтерпретацію текстів / медіатекстів, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів і створення власних медіатекстів, то саме таким чином у комплексі буде забезпечено реалізацію медіаосвітнього компоненту модельної програми.

Усі завдання медіаосвітньої спрямованості, які пропонують автори підручника для 5 класів закладів загальної середньої освіти «Література (українська та зарубіжна)» [2], можна об'єднати в декілька груп за видами діяльності:

- декодування зображень;
- робота з інформацією та її пошук, аналіз, декодування, інтерпретація, виявлення фактів і висновків/суджень;
- опрацювання інформації, зашифрованої за допомогою QR-коду;
- співвіднесення текстової інформації з візуальною та навпаки;
- робота з різними формами медіатексту;
- творчі завдання на створення медійної продукції.

Наведемо приклади до кожної групи завдань.

Декодування зображень. На початку розділу «Художня література – духовна скарбниця людства» учням / ученицям пропонується дослідити картини (рис. 2), які не є медіа, але їх можна віднести до медіатекстів, оскільки вони містять певну інформацію, яку ми можемо декодувати.

Аналізуючи картини, ми маємо спонукати учнів/учениць до обговорення побаченого:

- Які емоції викликає зображене? (Учні можуть показати кольорами, смайликами.)
- Кого / що зображено на полотні?
- Епоха / пора року / час доби? Які деталі вказують на це?
- Що об'єднує ці картини? (У відповідь ми можемо почути: книжки, діти, які читають / обговорюють прочитане.)

- Що роблять діти? (Читають / розглядають / обговорюють / заснули тощо.)

Рис. 2. Декодування зображень і пошук інформації

Одне із завдань, поданих під картинками, стосується знань дітей про Василя Сухомлинського. У разі, якщо вони забули, хто він такий, варто спитати в п'ятикласників / п'ятикласниць, де можна відшукати інформацію про цю людину.

У розділі «Малі жанри у фольклорі та літературі» під час вивчення прислів'їв і приказок продовжується робота з мистецьким контекстом, яка передбачає декодування зображень (рис. 3). Це завдання є більш складним, адже пропонується не лише декодувати візуальні образи, а й дібрати кілька світлин, які б могли відобразити суть

прислів'я чи приказки, співвіднести їх зміст з особистим життєвим досвідом, а отже, сприятимуть розвивати критичне мислення.

Рис. 3. Декодування зображень і зіставлення їх із художніми текстами

Коли відбувається вивчення повісті-казки Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див» (розділ «У пошуках пригод і чудес»), учням пропонується проаналізувати ілюстрації до твору та за ними визначити ставлення художниці до його героїв і пояснити (що дуже важливо), чому вони саме так вважають (рис. 4).

- Роздивись ілюстрації до твору сучасної української художниці Є. Гапчинської. Пригадай, із якими її картинами ти вже ознайомлювався/ознайомлювалася в цьому підручнику. Розкожи, що ти знаєш про цю мисткиню.
- Чи можеш ти за ілюстраціями зробити висновок про ставлення художниці до Аліси та інших героїв/героїнь твору? Прокоментуй свою думку.

Рис. 4. Декодування зображень

Метод передбачення на основі декодування візуальних образів, який застосовують автори підручника під час аналізу ілюстрацій до народної казки «Пані Метелиця», записаної братами Якобом і Вільгельмом Грімм, сприятиме розвитку критичного та логічного мислення школярів/школярок (рис. 5).

Рис. 5. Метод передбачення

Робота з інформацією та її пошук, аналіз, декодування, інтерпретація, виявлення фактів і висадок / суджень. Завдання (рис. 6) передбачає вироблення в учнів / учениць умінь щодо роботи з інформацією, зокрема її пошук у довідкових джерелах (Леся Українка «Лелія»).

Рис. 6. Робота з інформацією та її пошук

Прочитай опис селянського садочка. Яке враження він справив на тебе? Назви квіти, що ростуть у ньому. Чи доводилося тобі бачити такі квіти? Якщо ні, то знайди інформацію про них у довідкових джерелах.

Ми добре з вами усвідомлюємо, що медіаосвіта – це дослідницький процес. Тому пропозиція авторів – здійснити під час вивчення «Легенди про заснування Риму» (розділ «Минуле народів у фольклорі та літературі: легенди, перекази, літописні оповіді») мінідослідження змісту відеоматеріалу з подальшою його

Зіскануй QR-код і переглянь відео про давнє минуле Італії. Розкажи однокурсникам/однокурсницям про тасмачних струсків, а також про історію Риму, римських богів і жерців. Існує кілька варіантів «Легенди про заснування Риму». Дослід, якими деталями вони відрізняються. Який із варіантів тобі видається найбільш достовірним? Скористайся книжками шкільної чи домашньої бібліотеки або ж зіскануй QR-код і прочитай міфи й легенди Стародавнього Риму.

Розпитай своїх рідних і близьких тобі людей, чи знають вони легенди про походження вашого міста (села), назви вулиці, річки тощо. Знайди цю інформацію в інших джерелах – у книжках чи в Інтернеті. Підготуй цікаву презентацію. Поділися результатами свого дослідження з однокурсниками/однокурсницями.

інтерпретацією, порівнянням кількох варіантів легенди, що передбачає роботу з різноманітними джерелами інформації та верифікацією отриманої інформації (рис. 7).

Рис. 7. Мінідослідження

Учням / ученицям у межах рубрики «Читай і досліджуй!» пропонують долучитися до дослідження символічних значень орнаментів, на основі опрацювання інформації, поданої в книжках (рис. 8). Отримані знання дозволять нашим учням / ученицям у подальшому житті розуміти значення таких символів.

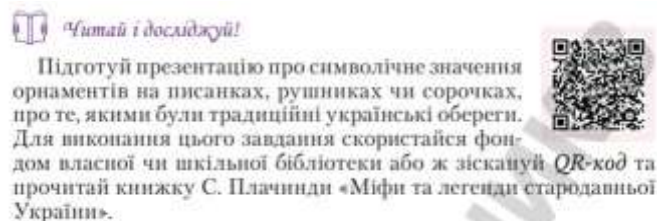

Рис. 8. Дослідження на основі опрацювання інформації

Крім того, таке завдання дозволяє навчитися презентувати результати власних розвідок.

Опрацювання інформації, зашифрованої за допомогою QR-коду. Автори підручника неодноразово звертаються до подання зашифрованої інформації. Так, за допомогою QR-коду вони запрошують учнів / учениць поринути у віртуальну екскурсію, наприклад, Бахчисарайським палацом, і опрацювати аудіовізуальну інформацію про нього (рис. 9).

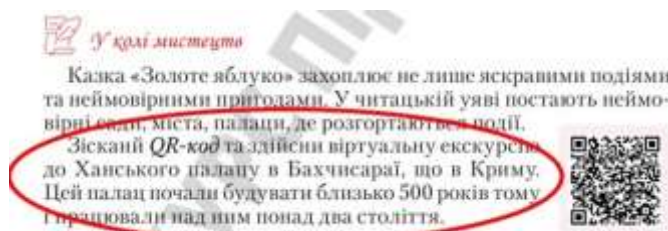

Рис. 9. Інформація, зашифрована за допомогою QR-коду

Або на основі інформації, зашифрованої за допомогою QR-коду, з'ясувати, що є реальним у казці Ганса Крістіана Андерсена «Русалонька» про морських мешканців, а що вигаданим (рис. 10). Визначення фактів і вигадок відбувається на основі аналізу матеріалу пізнавального відео та зіставлення отриманої інформації зі змістом казки.

Рис. 10. Аналіз інформації, зашифрованої за допомогою QR-коду, для виявлення фактів і вигадок

QR-коди ми можемо часто бачити на сторінках підручника, бо вони сприяють активізації пізнавальної діяльності на уроці або в позаурочний час.

Співвіднесення текстової інформації з візуальною та навпаки. Під час вивчення кримськотатарської народної казки «Золоте яблуко» (розділ «Народні казки») пропонується порівняти образ палацу, який виник в уяві п'ятикласників /

п'ятикласниць після прочитання казки, з тим, як виглядає Бахчисарайський палац на світлині (рис. 11).

Рис. 11. Порівняння візуальних образів із тими, що виникли в уяві після прочитання тексту

Працюючи з текстом казки Івана Франка «Фарбований Лис» та ілюстраціями до неї, учні / учениці продовжують учитися зіставляти словесні описи з візуальними, установлюючи, наскільки візуальний образ, створений художником, відповідає словесному опису персонажа, створеному письменником (рис. 12).

Рис. 12. Зіставлення словесних описів із візуальними

Завдання під час опрацювання української народної легенди «Калина» (розділ «Легенди українського народу») пропонує школярам / школяркам спочатку сприйняти й усвідомити візуальний образ калини, а потім відшукати місце в тексті легенди, що відповідає візуальному зображенню (рис. 13).

Рис. 13. Зіставлення візуального образу зі словесними описами

Цікавим є завдання (рис. 14), яке передбачає з'ясування, чи вдалося художникам-ілюстраторам передати на ілюстраціях із зображеннями героїв їх характери (розділ «Дивовижний світ природи»). Учні / учениці мають вийти за межі словесних описів, оскільки завдання потребує усвідомлення дій і вчинків героїв, їх характерів, які можна передати за допомогою виразу обличчя, міміки, пози тощо.

- Розглянь ілюстрації сучасних художників до твору Дж. Р. Кіплінга. Кому з них, на твою думку, удалося найкраще передати характер персонажів?

Рис. 14. Аналіз візуальних зображень

Робота з різними формами медіатекстів. У розділі «Літературні казки» передбачені завдання на опрацювання зашифрованої за допомогою QR-коду інформації, що орієнтовані на роботу з формами медіатексту – музикою, та застосуванні методу передбачення на основі декодування слухових образів до казки Шарля Перро «Попелюшка» із подальшою візуалізацією почутого, наприклад, у вигляді асоціативного ланцюжка (рис. 15).

- Зіскануй **QR-код** і послухай музику із мультфільму кінокомпанії Волта Діснея «Попелюшка» (США, реж. К. Джероміні, Г. Луске, В. Джексон, 1950 р.) та спробуй передбачити, які події відбуватимуться у казці Шарля Перро. Свої передбачення оформи у вигляді асоціативного ланцюжка.

Рис. 15. Робота з формами медіатексту

Завдання, подане на рис. 16, передбачає не просто відповідь на поставлене запитання, а й, що дуже важливо, обґрунтування власної точки зору (Елеонор Портер «Полліанна», розділ «Світ дитинства»).

- Поміркуй!**
- Роздивися ілюстрації художниці Надії Каламєєць до книги Е. Портер «Полліанна», перекладеної українською мовою, та кадри з одноіменного кінофільму режисерки Сари Гардінг.
 - Який образ Полліанни тобі найбільше подобається? Свою думку обґрунтуй.
 - Намалюй портрет Полліанни.
 - Поділися своїми враженнями про кінофільм «Полліанна» після його перегляду.
 - Що на тебе справило найбільше враження – роман чи його екранізація? Свою думку обґрунтуй.
 - Чим приваблює образ цієї дівчинки?

Рис. 16. Зіставлення візуального образу (ілюстрації, екранізація) зі словесними описами

Екранізації художніх творів є однією з форм медіатекстів. Як ми вже бачили, у підручнику закладені завдання, що передбачають роботу з аудіовізуальним контентом, але, на нашу думку, вони доволі однотипні. Як правило, учням / ученицям пропонується переглянути екранізацію та поділитися своїми враженнями (рис. 17). Емоційне сприйняття є важливою частиною споживання екранних медіа, проте для формування медіаграмотності такого виду завдань недостатньо, адже медіаосвіта зорієнтована саме на аналіз медіатекстів.

- Поміркуй!**
- Переглянь кінофільм «Хатіко: Вірний друг». Чи такими ти уявляв/уявляла героїв оповідання М. Морозенко «Вірність Хатіко»? Поділися своїми враженнями.

Рис. 17. Емоційне сприйняття медіатекстів

Завдання, що стосується вивчення «Мауглі» (із «Книги джунглів») Джозефа Редьярда Кіплінга (розділ «Дивовижний світ природи») (рис. 18), дозволяє ознайомити учнів / учениць із роллю режисера під час екранізації художніх творів і його бачення подій, що може привести до змін у характерах, зовнішності героїв, а також у сюжеті. Воно спонукає дітей більш вдумливо читати тексти й дивитися кінофільми чи мультфільми, критично мислити.

Рис. 18. Зіставлення візуального образу зі словесними описами

Зауважимо, що автори підручника в деяких випадках розширили перелік завдань, пропонуючи порівняти образи, що виникли в уяві учнів / учениць після читання «Пригод Тома Соєра» Марка Твена (розділ «Світ дитинства»), з візуальними образами, створеними в екранізаціях, а також замислитися, чи вдалося передати головну думку твору під час його екранізації команді режисера й акторів (рис. 19).

Рис. 19. Аналіз екранізацій художніх творів

Під час опрацювання повісті-казки Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див» у розділі «У пошуках пригод і чудес» ми бачимо аналогічні завдання (рис. 20).

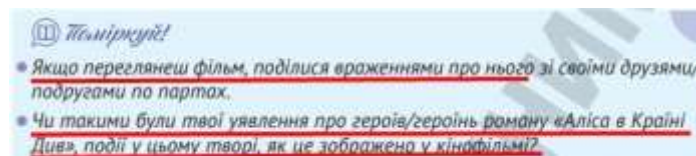

Рис. 20. Зіставлення візуального образу зі словесними описами

У підручнику є також завдання, які спрямовані на усвідомлення ролі сценариста й режисера під час екранізації художніх творів (що саме вони вносять

зміни до сюжету художнього твору, по-своєму подають образи його героїв). Наприклад, це стосується екранізації повісті Роальда Дала «Чарлі і шоколадна фабрика» (рис. 21). Важливо, що п'ятикласникам / п'ятикласницям пропонується висловити свої припущення: з якою метою сценарист і режисер вдаються до таких змін.

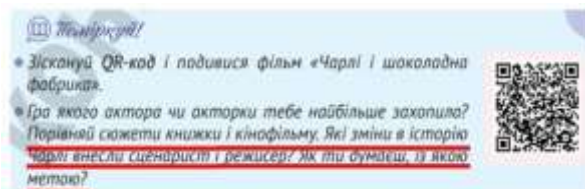

Рис. 21. Завдання на розуміння ролі сценариста й режисера під час екранізації художніх творів

Порівняння тексту художнього твору (у нашому випадку тексту німецької народної казки «Пані Метелиця») та його екранізації спонукає як до вдумливого читання, так і до уважного перегляду кінофільму / мультфільму (рис. 22).

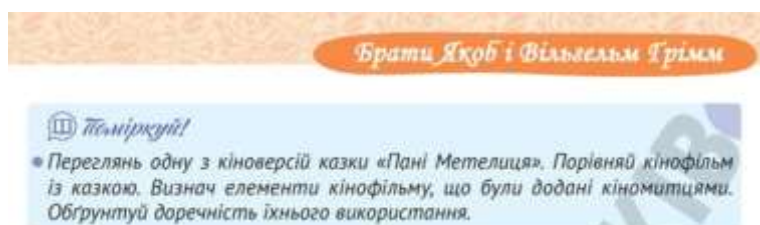
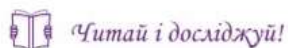

Рис. 22. Порівняння художнього тексту та його екранізації

Для такого виду діяльності якнайкраще використати прийом «Подвійний щоденник», який детально описано О. Кукленко у вправі «Щоденник подвійних нотаток» [1] саме на прикладі роботи з казкою «Пані Метелиця».

Творчі завдання на створення медійної продукції. Творча компонента медіаграмотності дуже важлива, адже, як стверджує Л. А. Найдьонова, якщо дитину поставити в позицію творця, то вона краще зрозуміє, як функціонують медіа, проте таких завдань у підручнику, на нашу думку, замало.

Цікавим є завдання (рис. 23), що передбачає створення на основі тексту повісті Всеволода Нестайка «Чарівні окуляри» (розділ «У пошуках пригод і чудес») коміксу, який є одним із медіа. Учителю / вчительці варто звернути увагу школярів / школярок на те, що ключовим елементом будь-якого коміксу є ідея, яка визначає його зміст, задає загальну атмосферу та слугує основою для створення візуального ряду. Для цього важливо чітко уявити суть історії, щоб зрозуміти, як найкраще її розповісти.

Обери один із епізодів повісті, Вс. Нестайка «Чарівні окуляри», що тобі найбільше сподобався, і створи на його основі комікс на 4–5 ілюстрацій. Можеш скористатися для цього онлайн-ресурсом [Write Comics](#).

Рис. 23. Створення коміксу

Більше про використання коміксів на уроках можна дізнатися з навчально-методичного посібника «Медіаосвітній комікс на заняттях у загальноосвітній та вищій школі» [3].

Працюючи з підручником, учні можуть неодноразово здійснювати віртуальні екскурсії. Завдяки авторам підручника їм випадає можливість і самим створити віртуальну екскурсію, занурившись у світ повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» та дослідивши історію замків, про які йде мова у творі, і запросити на неї своїх однокласників / однокласниць (рис. 24).

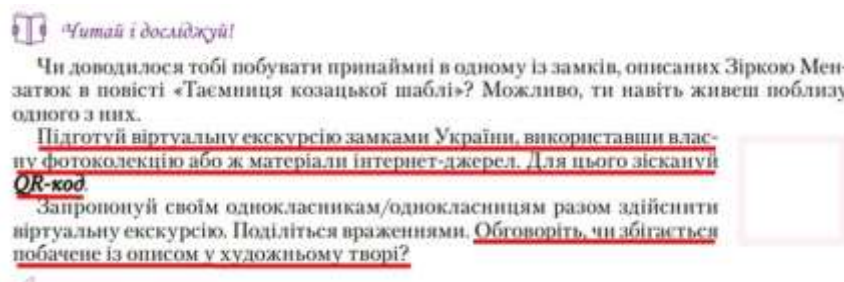

Рис. 24. Створення віртуальної екскурсії

Висновки. Медіаосвітня складова підручника для 5 класу закладів загальної середньої освіти «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» авторів Т. О. Яценко, В. І. Пахаренка, О. А. Слижук, І. А. Тригуб покликана сформувати у п'ятикласників і п'ятикласниць критичне ставлення до інформації, перетворити їх на вдумливих користувачів медіатекстів, що, як правило, виконують роль інструменту формування суспільної думки конкретного соціуму. На нашу думку, підручнику бракує завдань на роботу з різними видами медіатекстів, на аналіз, декодування та інтерпретацію інформації, відокремлення фактів від суджень, аргументування власних точок зору та розвиток критичного мислення. Працюючи з підручником, учні/учениці мають можливість розвинути наскрізне вміння «читати з розумінням» різні медіатексти та критичне мислення.

Переконані, що розширення арсеналу медіаосвітніх завдань дозволить уникнути одноманітності та реалізувати всі схарактеризовані в модельній навчальній програмі «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» види діяльності, що стосуються роботи з медіатекстами на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Список використаних джерел

1. Кукленко Олена. Щоденник подвійних нотаток. Практична медіаграмотність у НУШ. 5–7 класи: навч. посібник. За ред. Волошенюк О., Дегтярьової Г., Шаламова Р. Київ: ЦВП. 2024. С. 45–53. URL: https://medialiteracy.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/Praktichna_medigram_NUSH_5_7.pdf
2. Література (українська та зарубіжна) : підруч. інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Авт.: Таміла Яценко, Василь Пахаренко, Ірина Тригуб, Олеся Слижук. Київ : Видавничий дім «Освіта». 2022.
3. Медіаосвітній комікс на заняттях у загальноосвітній та вищій школі: навчально-методичний посібник. Авт.: Волошенюк О. В., Дегтярьова Г. А., Мокрогуз О. П., Пантін О. В., Шаламов Р. В., Чорний О. В. За редакцією Волошенюк О. В. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 131 с. URL: <https://medialiteracy.org.ua/mediaosvitnij-komiks-na-zanyattiah-u-zagalnoosvitnij-ta-vyshhij-shkoli/>

4. Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (автори: Яценко Т. О., Тригуб І. А.). URL: https://drive.google.com/file/d/1UVRV8yUqkD0Y--HIIUreJJX_Bedvb5hS/view

5. Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В., Дегтярьова Г. А., Старагіна І. П., Шаламов Р. В. Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти (5–6 класи) [Електронне видання]. / О. П. Мокрогуз (розділи 1, 2, 3, підрозділ 4.2), О. В. Волошенюк (розділ 1, підрозділи 4.1, 4.3), Г. А. Дегтярьова (підрозділ 4.1), І. П. Старагіна (розділ 4.1), Р. В. Шаламов (підрозділ 4.2.) / За редакцією Іванова В.Ф., Волошенюк О. В. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2022. 63 с. URL: <https://www.aup.com.ua/mediaosvita-v-derzhavnomu-standarti-b/>

6. Яценко Т. О. Навчання літератури в 5-6 класах нової української школи. Використання модельних навчальних програм в освітньому процесі гімназії : методичні рекомендації. Голуб Н. Б., Васильєва Д. В., Засєкіна Т. М., Науменко С. О., Туташинський В. І., Яценко Т. О. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. С. 11–22. URL: <http://surl.li/cuhup>

Біологія, що змушує думати: як розвивати критичне мислення на уроках

*Оксана Зайцева,
методист Центру методичної та аналітичної роботи
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
foximent@ukr.net*

Сучасний освітній простір характеризується надлишком інформації та зростанням кількості псевдонаукових повідомлень у сфері біології та медицини. У таких умовах формування здатності учнів аналізувати й оцінювати інформацію стає важливою складовою освітнього процесу.

Концепція Нової української школи визначає критичне мислення як одне з наскрізних умінь, необхідних для успішної самореалізації особистості в сучасному суспільстві [1].

Проблематика розвитку критичного мислення висвітлена в працях зарубіжних і вітчизняних учених. В українській педагогіці проблему розвитку критичного мислення в умовах компетентнісного навчання досліджують О. Пометун, Н. Морзе, І. Зязюн та інші науковці [4; 5; 6].

Разом із тим потребує подальшого висвітлення питання практичної реалізації методик формування критичного мислення саме на уроках біології.

Ми живемо в епоху, коли бути вчителем біології – це бути одночасно науковцем, тренером мислення, провідником у світі інформації та медіаекспертом. Сьогодні наш учень за один вечір у соцмережах отримує більше інформації про «генетику», «детокс» чи «суперфуді», ніж людство знало сто років тому. Але чи стає він від цього освіченішим? На жаль, часто навпаки – він стає вразливим до маніпуляцій.

Сьогодні вчитель біології – це не лише транслятор знань про живу природу, а й навігатор у величезному інформаційному океані, де наукові факти часто перемішані з міфами, псевдонаукою та маркетинговими маніпуляціями.

Сучасний учитель має навчити учнів:

- відрізняти наукові факти від псевдонауки;
- розуміти, що знання базуються на доказах і дослідженнях;